

A kölcsönzési eljárás módosítása

A februári számban közölt »Új kölcsönzési eljárás« címmel hozott tervezet élénk visszhangra talált a könyvtárosok között. A kérdésről több vitacikk és hozzászólás jelent meg a lap hasábjain.

Az új kölcsönzési eljárás elsősorban a társadalmi munkában dolgozó könyvtárosoknak kívánt könnyítést adni a kölcsönző füzet alkalmazásával. A füzet az egész kis könyvtárakban feleslegessé tette a könyvkártyát és az olvasójegyet. A könyvtárosok ma már szinte egyöntetűen annak használata mellett foglaltak állást. A tervezet a füzet használatát 100 olvasóig javasolta. Mint Martonosi elvtárs, a kiskunhalasi járási könyvtár vezetője írta »e számhoz nem kell bürokratikus módon ragaszkodni«. Ma tehát azt mondjuk, hogy általában azokban a könyvtárakban használhatják, ahol a könyvtáros társadalmi munkás. De — ha nincs is az olvasólétszám felső határa mereven megszabva — megállapíthatjuk, hogy 200 olvasón felül nehézkes a füzet használata. A lejárati szerint, vagy betűrendben rendezett kartonok segítségével sokkal könnyebben és gyorsabban végezhető a kölcsönzés. A füzetes kölcsönzés módja teljesen azonos a februári számban leírtakkal, ezért itt bővebben nem foglalkozunk vele.

A kartonok segítségével történő kölcsönzéssel kapcsolatban a könyvtárosok véleménye alapján megszünt a merev elhatárolás, ami különbséget tesz 500 olvasón felüli és 500 olvasón aluli kölcsönzési mód között. A tapasztalatok alapján nem mondhatjuk ki mereven, hogy 500 olvasón felül külön kell rendezni a könyvkártyákat. A legtöbb könyvtáros ez ellen a kétkártyás rendezés ellen foglalt állást. Pl. Győri György és Martonosi Pál elvtársak. Vannak viszont könyvtárosok, akik szívesen használják, mint pl. Horváth Géza elvtárs a tatabányai megyei könyvtár vezetője, vagy Szárnovszky Béla elvtárs a Kismotor- és Gépgyár szakszervezeti könyvtárosa.

A könyvtárosok elvetették a lejárati az előzőkilapra való bélyegzését és inkább az olvasójegy megtartását javasolják. Az olvasók aláírásának a könyvkártyáról a személyi lapra való átvitelét általában senki sem kifogásolta — viszont a könyvkártyát mint a könyvek azono-

sításának, az állományellenőrzés megkönnyítésének, valamint a könyvek olvasottsága megállapításának eszközt — igen sok könyvtáros továbbra is meg kívánja tartani.

Az új kölcsönzési eljárás új nyomtatványok bevezetését is maga után vonja. Az új nyomtatvány minta a régivel azonos alakú, tehát az új nyomtatványra való áttérés nem okoz nehézséget, a régi nyomtatványokat egész kis módosítással fel lehet használni.

Az új nyomtatványok készítését a Könyvtárellátó megkezdte. A személyi lap alakja a következő:

Név _____	Férfi - nő
Szül. év _____	14 - 18 év
	18 év felett
Lakos _____	Foglalkozás
Foglalkozás _____	deleg. vezet.
	értelmiségi
Munkahely _____	Iskolázás
Telefon _____	egyéb
	iskolai
	8. oszt. isk.
	középisk.
	főisk.

Alaplap napja	Lejárati szám	A mű szerzője és címe	Az olvasó aláírása	Visszatérési napja

BÉLYEGZÉSI NYILATKOZAT

Tudomásul veszem, hogy a könyvtárból kölcsönzött könyveket a kölcsönvetel napjától számított 3 héten belül vissza kell szolgáltatnom. Ha a kölcsönzési határidő lejártá után nem adom vissza a könyvet, minden visszatartott könyvért napi 10 fillér, 10 nap után napi 20 fillér késedelmi díjat fizetek.

A kölcsönzött könyv megrogallása vagy elvesztése esetén a kölcsönzési határidő lejártától számított 10 napon belül az elvesztett műnek egy kifogástalan állapotban lévő példányát beszolgáltatnom a könyvtárnak, vagy a könyv mindenkorai beszerzési árát megfizetnem.

Kellet:

.....
jótálló aláírása ..... aláírás

A régi személyi lapokat az új eljárásnál így kell felhasználni:

(Folytatás a belső oldalról)

Kelet	Olvasott mű címe	Vissza	Leltári szám	Olvasott mű címe Az olvasó aláírása	Vissza

Miután a könyvkártyára nem kerül aláírás, azon csak két rovat marad. Egyik a lejárát, a másik az olvasó számának bejegyzésére. A régi könyvkártyát is fel lehet használni; az eddig aláírás céljára használt rovatot — a könyv kölcsönadása alkalmával — függőleges vonallal kettéosztjuk, így több rovatunk lesz.

A legelterjedtebb kölcsönzési eljárás részletesebb leírása talán nem lesz felesleges, miután sok könyvtárosunk annak pontos menetét még nem ismeri:

Az olvasótól átvevünk az olvasójegyet, az olvasó által kiválasztott könyveléssel kivesszük a könyvkártyákat és a személyi lap mellé helyezjük.

A lejárát napját bélyegzővel betűtjük, (ha nincs, kézzel beírjuk) az olvasójegy megfelelő rovatába, a könyvkártyákra és a személyi lapra. Az olvasójegyre és a személyi lapra egymás alá annyiszor nyomjuk rá a lejárát keltét, amennyi a kölcsönadott könyvek száma. A könyvkártyák második rovatába beírjuk az olvasó számát, a személyi lapra rájegyezzük a leltári számot, a könyv szerzőjét és címét, majd aláíratjuk az olvasóval.

A könyvkártyákat berakjuk a személyi lap felhajtott részébe, majd (a kölcsönzési óra végén, a napi statisztika elkészítése után) lejárát szerint rendezzük.

A könyvek visszarakásakor az olvasójegyből megállapítjuk a lejárátot és az olvasó számát. A lejárát mutatja meg, hogy a kölcsönzési dobozban melyik osztólap mögött van a kérdéses olvasó személyi lapja, amit az olvasó száma alapján emelünk ki, miután a személyi lapok az olvasók számának növekvő rendjében sorakoznak.

Kiemeljük a személyi lapot, ezen áthúzzuk az olvasó aláírását, bejegyezzük a könyv visszavételének napját és az utolsó rovatba, vagy ide a »vissza« bélyegzőt ütjük be. Az olvasójegyen a »Visszaadás elismerése« rovatban a »vissza« bélyegzővel, vagy kelettel és kézjegyünk-

kel ismerjük el, hogy az olvasó visszahozta a könyvet. Annyi bejegyzést alkalmazunk, ahány könyvet az olvasó visszahozott. Utána a könyvkártyát visszahe-lyezzük a könyvbe.

A személyi lap megtelte után nem kell azt kicserélni, hanem abba pótlap illeszthető, amelyen az olvasó számán és nevén kívül csak a kölcsönzés lebonyolításához szükséges rovatok vannak.

Ha az olvasók száma csak néhány száz, a személyi lapokat nem kell okvetlenül a lejárát szerint rendezni. Rendezhetjük őket az olvasók betűrendjében is. Mivel a lejárátot ilyenkor nem mutatják osztólapok, lehet-ként meg kell nézni a személyi lapokon, mely könyveknek járt le a kölcsönzési ideje.

Az olvasójegy legfontosabb feladata, hogy a lejárátot mutassa meg; lejárát szerinti rendezésnél ugyanis enélkül nehéz megkeresni az olvasó személyi lapját. Ha azonban a személyi lapokat, mint fentebb leírtuk, betűrendben rendezzük, nélkülözhető. Nem szabad azonban elfeledkezni arról, hogy különösen a nagyobb forgalmú könyvtárakban, ahol a könyvtárosok nem ismerik jól minden olvasójukat, az olvasójegy az olvasók igazolására is szolgál.

Nélkülözhető-e a könyvkártya?

Sok könyvtárunkban (különösen a vidéki üzemi könyvtárakban) nincs könyvkártya. Miután az új eljárás szerint az aláírás nem a könyvkártyán, hanem a személyi lapokon történik, felvetődhet a kérdés, hogy nélkülözhető-e a könyvkártya?

Miután a személyi lapra ráírjuk a könyv leltári számát, szerzőjét és címét, a könyvkártya nélkül is megállapítható, kinél milyen könyv van, tehát a kölcsönzés könyvkártya nélkül is minden zökkenő nélkül lebonyolítható.

Megtartása mellett szól azonban (különösen a nagyobb forgalmú könyvtárakban), hogy elég egy téves bejegyzés és a könyvtáros már nem tudja megállapítani, hova lett a könyv.

Az állomány ellenőrzésének fontos esz-koze a könyvkártya. Ha van könyvkártya, az állományellenőrzést végre lehet hajtatni anélkül, hogy a könyvtár egy pillanatra is megszakítaná a kölcsönzési munkát, mert vagy a könyv, vagy a könyvet

jelentő könyvkártya mindig a könyvtár birtokában van.

Ha van könyvkártya, a kölcsönzésben jelentkező torlódás esetén a személyi lapra csak a leltári számot írjuk, ezt iratjuk alá az olvasóval. A könyv többi adatát a kölcsönzési órák végén is be lehet írni.

Mutató készítése könyvkártyákból.

(Kétkártyás kölcsönzési mód.)

Egyes könyvtárakban szükség van annak megállapítására is, hogy egy bizonyos könyv kinél van. Ezekben a könyvtárakban a kölcsönadott könyvek kártyáit nem helyezik bele a személyi lapba, hanem a szerzők betűrendjében külön rendezik (azonos neveken belül a leltári számok növekvő sorrendjében). Ebből a mutatóból mindenkor megállapítható, hogy melyik könyv kinél van és egyedül a könyv alapján is könnyű megkeresni a személyi lapot. Ennél a rendszernél az olvasójegy is nélkülözhető (legalább is abban a formájában, hogy abba vezetők be a lejáratot. Elég egy igazolás, hogy az olvasó a könyvtár tagja).

A mutatóból az is megállapítható, hogy egy bizonyos könyv bent van-e a raktárban. Ehhez azonban a könyvtárosnak tudnia kell a több példányban meglévő, leggyakrabban keresett könyvek példányszámát.

Az új kölcsönzési eljárást a könyvvállomány fokozottabb védelme teszi indokolttá. Itt ugyanis az olvasó mindig egy lapon, a személyi lapon ír alá és ezen az olvasó személy adatai is rajta vannak. A személyi lap tehát okmány, ahol az olvasó azonosságát csak az odajegyzett szám bizonyította. Az a tény pedig, hogy a személyi lapon az olvasásra vonatkozó adatok és az olvasó által olvasott művek mind együtt találhatóak, az olvasókkal való foglalkozást és az olvasók irányítását könnyíti meg.

Amint látjuk az új eljárás rugalmas, megadja a lehetőséget az eddig használt kölcsönzési módok (betűrendben rendezés, lejárat szerinti rendezés, kétkártyás eljárás) alkalmazására.

SALLAI ISTVÁN

az Országos Széchényi Könyvtár helyettes vezetője

Mezőgazdasági könyvkiállítás

Az Országos Mezőgazdasági Könyvtár értékes szakkönyv kiállítást rendezett a városligeti Mezőgazdasági Múzeumban (Vajdahunyad vára). A kiállítás szervesen illeszkedik a múzeum többi kiállításához és különösen időszerű, mert a vonatkozó szakirodalom bemutatásával segítséget nyújt a kormányprogramban lefektetett mezőgazdasági feladatok megoldásához.

Első hatalmas tablója az Országos Mezőgazdasági Könyvtár munkáját mutatja be képekkel és a könyvtár által kiadott kiadványokkal.

»Az ötéves terv végén 3200 kombájn 200.000 arató-cséplő munkás fáradságos munkáját végzi el szemvesztés nélkül.« — hirdeti az egyik tábló és grafikonokkal, képekkel mutatja be a mezőgazdasági gépek alkalmazásának hatalmas fejlődését. A tábló alatti tárlóban a mezőgazdasági gépesítéssel kapcsolatos szakkönyvek kerültek kiállításra.

Központi tábló és tárló foglalkozik az állattenyésztéssel. Ismerteti az állatte-

